

Päiväys: 3.6.1999

Diaarinumero: 1196R0004-53

Maanmittauslaitos
Kalajokilaakson maanmittaustoimisto
PL 29
84101 Ylivieska

Asia YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO HAILUODON UUSJAON
YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTISELOSTUKSESTA

TIIVISTELMÄ ARVIOINTISELOSTUKSESTA

Hankkeesta vastaava

Maanmittauslaitos Pohjois-Pohjanmaan maanmittaustoimisto Valtakatu 4 PL 29
84101 Ylivieska

Hanke ja sen vaihtoehdot

Selvitettäviä vaihtoehtoja oli viisi:

- 1) 0-vaihtoehto: uusjakoa ei tehdä
- 2) 0+ -vaihtoehto: uusjakoa ei tehdä, mutta perustetaan vapaaehtoinen maapankki
- 3) kyläalue rajataan uusjaon ulkopuolelle
- 4) uusjako tehdään koko Hailuodon alueella
- 5) uusjako tehdään koko Hailuodon alueella, lisäksi toteutetaan merkittäviä perusparannushankkeita.

Ympäristövaikutukset

Ympäristövaikutusten arvioinnissa on tarkasteltu uusjakoa strategisesta näkökulmasta siten, että arvioinnissa nousevat esiin ne kehityskulut ja uusjaon toteutustavat, joiden tuloksena todennäköisesti aiheutuu merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia.

Arviointiselostuksessa on arvioitu uusjakohankkeen vaikutukset luonnonympäristöön, maisemaan ja rakennettuun ympäristöön, sekä hankkeen taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Vaikutuksia on tarkasteltu kulttuurihistoriallisesti merkittävällä kyläalueella, peltoalueella, metsäalueella ja ranta-alueella.

Vaikutuksiltaan vaihtoehdot 1 ja 2 ovat käytännössä hyvin lähellä toisiaan, sillä näyttää todennäköiseltä, ettei vaihtoehdossa 2 vapaaehtoisten tilusjärjestelyjen määrä kasva vaihtoehtoon 1 verrattuna.

Harkitusti toteutetun tilusjärjestelyn avulla kyläalueella voidaan parantaa nykytilannetta vaarantamatta kulttuurihistoriallisesti merkittävää rakennuskantaa.

Vaihtoehdoissa 3 ja 4 perusparannusten vaikutukset riippuvat viime kädessä toteutuksesta. Jos metsäautoteiden toteutuksessa vältetään kaavamaisia ratkaisuja, voidaan paitsi säilyttää merkittävät nykyiset ympäristöarvot ja lisäksi torjua ilmeinen maaperän eroosion uhka. Ranta-alueilla tilusjärjestelyt tukevat ryväsraakentamisen mahdollisuutta. Vanhan rakennusperinteen säilyminen on myönteistä sinänsä. Lisäksi kaikkia maanomistajia, joiden

tilaan kuuluu laskennallista rantarakentamisoikeutta, voidaan kohdella tasapuolisesti.

Laaja uusjakovaihtoehto (vaihtoehto 5) sisältää eniten riskejä. Luonnonympäristön ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilymisen kannalta aluekuivatusperiaatteella toteutettu pelto-ojitus ei ole paras mahdollinen ratkaisu. Pohjoisrannan suuntainen, tarpeettoman raskaasti toteutettu metsäautotie aiheuttaa merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia.

Hailuodon uusjakohankkeesta aiheutuu ja on jo aiheutunut sosiaalisia vaikutuksia. Näitä ovat pelon ja ahdistuksen lisääntyminen, ristiriidat saaren sosiaalisissa suhteissa sekä uusjaon uhkan osuus lisääntyneisiin metsän hakkuisiin. Uusjaon käytännön toteuttaminen aiheuttaa sosiaalisia vaikutuksia, joita syntyy etenkin kun kansallismaiseman koetaan muuttuvan ja oma maa uusjaon myötä siirtyy pois suvun hallusta. Koko uusjakoprosessi on sosiaalista vuorovaikutusta ja siksi sen toteuttamistapa on olennainen sosiaalisten vaikutusten kannalta. Keskeistä tällöin on tiedotuksen avoimuus, eri osapuolten kuuleminen ja yhteissuunnittelu.

Ympäristökeskus ja muut viranomaiset valvovat, että arviointiselostuksessa esitetyt seikat otetaan jatkosuunnittelussa huomioon. Perusparannussuunnitelmista pyydetään lausunto viranomaisilta ennen päätösten tekemistä. Sosiaalisten vaikutusten seuranta tulisi järjestää sekä toimituksen aikana että toimituksen lopettamisen jälkeen.

LAUSUNNOT JA MIELIPITEET

Tiedottaminen

Ympäristökeskus on tiedottanut arviointiselostuksesta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen mukaisesti hankkeen vaikutusalueella ja pyytänyt kunnan ja muiden keskeisten viranomaisten lausunnot. Vireillä olosta on ilmoitettu Sanomalehti Kalevassa. Arviointiselostus oli nähtävillä Hailuodon kunnankirjastossa ja kunnan virallisella ilmoitustaululla. Kuulemiseen varattu aika päättyi 23.4.1999.

Ympäristökeskus varasi lausunnonantomahdollisuuden Hailuodon kunnalle sekä Oulun lääninhallitukselle, Pohjois-Pohjanmaan liitolle, Pohjois-Pohjanmaan museolle, Tielaitoksen Oulun tiepiirille, Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piirille sekä arviointimenettelyn seurantaryhmän jäsenille. Yhteysviranomainen liittää lausuntoonsa esitetyt mielipiteet ja lausunnot.

Seurantaryhmä ja yleisötilaisuus

Hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä on ollut mukana seurantaryhmä, jonka yhteydessä eri tahot ovat edustajansa välityksellä voineet ottaa kantaa arviointimenettelyyn. Seurantaryhmän työ oli tärkeä osa arviointimenettelyn osallistamista. Seurantaryhmään kuuluivat Kalevi Klapuri (Hailuodon kunta), Eino Merilä (Hailuodon kunta), Paavo Junttila (uusjaon toimitsijamies), Helge Wigren (uusjaon toimitsijamies), Ossi Suomela (Hailuodon maa- ja metsätaloustuottajat), Anni Rapinoja (Hailuodon luonnonsuojeluyhdistys), Merja Ylönen (Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri), Eija Leino (Ei uusjakoa Hailuotoon -yhdistys), ja Juho Kuukasjärvi (Oulun seudun metsänhoitoyhdistys).

Hailuodon kunnassa pidettiin arviointimenettelyn aikana kaavoituksen ja uusjaon ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteensovittamista käsitellyt tilaisuus.

22.3.1999 Hailuodossa pidettiin yleisötilaisuus, jossa ihmisille kerrottiin arviointimenettelystä ja sen tuloksista. Yleisöllä oli mahdollisuus kysyä hankkeesta ja sen vaikutuksista hankkeesta vastaavalta, konsulteilta ja yhteysviranomaiselta. Yleisötilaisuudesta tiedotettiin sekä Sanomalehti Kalevassa että Hailuodon joka kotiin

kuntajakeluna lähetetyllä tiedotteella. Yleisötilaisuudessa kävi yli 50 ihmistä. Yhteysviranomaisen pitää yleisötilaisuutta onnistuneena ja se edisti osallistumista ja tiedon jakamista. Arviointimenettelyssä on toteutunut lain vaatimukset osallistumisen järjestämisestä

Arviointiselostuksesta jätettiin yhteysviranomaiselle lausuntoja ja mielipiteitä yhteensä 20. Lisäksi jätettiin yli 400 henkilön allekirjoittama adressi, jossa vedotaan 0-vaihtoehdon puolesta.

Yhteysviranomaisen oheistaa lausuntonsa liitteeksi arviointiselostuksesta jätetyt lausunnot ja mielipiteet. Yhteysviranomaisen tuo seuraavassa esiin lausunnoissa ja mielipiteissä esitettyjä keskeisimpiä näkökohtia.

Hailuodon kunta

Hailuodon ympäristön sekä uusjakoprosessin kuvaus muodostavat ansiokkaan kokonaisuuden, jota pienet asiaristiriitaisuudet eivät häiritse. Aineiston käytöstä voidaan tehdä mm. seuraavat huomiot, joilla saattaa olla merkitystä arvioinnin lopputulokseen:

Hailuodon biologinen esittely sekä tämän aineiston käyttö arvioinnissa perustuvat lähinnä ranta-alueita koskevaan tietoon. Jakohankkeen vaikutukset ovat kuitenkin pääasiassa muualla, joten aineisto on tältä osin puutteellista.

Olevan kiinteistöjaotuksen merkitys maiseman ja biologisten piirteiden muodostajana on huomioitu liian vähäisenä. Kiinteistöjaotuksen merkitys historiallisena arvona on unohtunut kokonaan.

Taloudellisten vaikutusten arviointi on jäänyt vähäiseksi. Prosessin jatkuessa on olennaista muistaa ja huomioida lähtökohtana, että jakoa toimeenpannaan kokonaan toisenlaisessa taloudellisessa viitekehyksessä kuin silloin kun päätös jaosta tehtiin.

Mielipiteet puolesta ja vastaan ovat jyrkkiä ja on huolestuttavaa, mutta toisaalta myös ymmärrettävää, että keskustelu asiasta on laantunut. Keskustelua syntyy vasta, kun konkreettisia toteutushankkeita käsitellään. Tulevaisuudessa on olennaista sosiaalisten haittojen minimoimiseksi ehdoton avoimuus sekä mahdollisimman ruohonjuuritasolle viety osallistuva hankesuunnittelu.

Todellisia jakovaihtoehtoja on vain kolme, 0-vaihtoehto sekä suppeampi ja laajempi uusjako. Vertailun luonnollinen ongelma on mittareiden muodostaminen ja yleensä asioiden mitattavuus. Tehtävässä on onnistuttu varsin hyvin: jaon järkevin toteutusprosessi tulee selvästi näkyviin. Vaihtoehtojen todelliset erot tulevat näkyviin vasta toteutussuunnittelussa.

Järkevimmäksi jaon toteutuspoluksi nousee vaihtoehto 4 siten supistettuna, että tilusjärjestelyjä tehdään kyläalueella vain erillisen tarveselvityksen pohjalta. Tulee erityisesti panostaa: 1) hankkeiden osallistuvaan yksityiskohtaiseen suunnitteluun, 2) prosessista ja hankkeista tiedottamiseen, 3) seurannan toteuttamiseen ja palautejärjestelmän luomiseen.

Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus

Uusjaon suurin hyöty metsätaloudessa syntyy perusparannustöiden toteuttamisesta ja niillä saavutettavista taloudellisista hyödyistä. Vaihtoehtojen 1 tai 2 toteutuminen johtaisi metsätalouden kannalta mahdollisesti negatiiviseen kehitykseen, jos pirstoutuneen tilarakenteen vuoksi kunnostusojitukset jäisivät tekemättä ja puustot rappeutuisivat.

Metsäojitukset ovat pääosin kunnostusojituksia, joilla ensisijaisesti ylläpidetään

aikaisemmin saavutettua turvemaiden kuivatusta. Yli 20 vuotta vanhoilla ojitusalueilla alkaa uudelleensoistuminen, joka ränsistyyttää syntyneet puustot. Tulisi tuoda esille haitta, joka syntyy siitä, jos kunnostusojitukset jäävät jokaisen maanomistajan erikseen päätettäväksi.

Mikäli ojituksissa ja metsäautoteiden rakentamisessa noudatetaan käytössä olevia ohjeita ja hankesuunnittelu ja -toteutus tehdään ammattitaitoisesti, haittoja ei synny.

Vaikutuksena kulttuurimaisemaan metsäsaarekkeiden häviäminen uusjaon seurauksena on mahdollista. Uusjaon taloudelliset vaikutukset metsätalouden harjoittamisessa on kuvattu asianmukaisesti. Kantohintojen nousu on mahdollinen, mikäli tiestön avulla päästään kesäkorjuuseen. Metsäteillä voi olla merkittävä vaikutus Hailuodon matkailun ohjelmanpalvelujen kehittämisen kannalta esim. pyöräilyreitteinä.

Haitallisten sosiaalisten vaikutusten lieventämiseksi tulisi pohtia muita toimenpiteitä, joita Hailuodon asukkaat ja muualla asuvat maanomistajat voisivat toteuttaa kunnan yhtenäisyyden ja elinvoimaisen elinkeinotoiminnan edistämiseksi. Niitä voitaisiin edistää muulla alueellisella kehittämisrahoituksella.

Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Hankkeen olennaiset sosiaaliset vaikutukset on arvioinnissa tunnistettu ja rajattu. Eri vaihtoehtoja on vertailtu samanarvoisesti ja kattavasti ihmisiin kohdistuvien vaikutusten osalta. Koska sosiaalisten vaikutusten merkittävyys painottuu hankeselostuksessa kaikissa vaihtoehtoisissa on tärkeää, että selostuksessa esitetty sosiaalisten vaikutusten seuranta ja tiedottaminen toteutuvat kattavasti jatkotoimenpiteiden yhteydessä.

Tielaitos, Oulun tiepiiri

Uusjaon mahdollisesti mukanaan tuomia liikenteellisiä vaikutuksia ei selostuksessa mainittavasti ole tuotu esille. Asiaa on käsitelty arvioimalla tieverkon kattavuuden (metsäautotiet, yksityiset tiet) lisääntymisen aiheuttamia vaikutuksia luonnonympäristöön ja maisemaan, sekä mahdollisuuteen harjoittaa elinkeinotoimintaa.

Uusjaon vaikutukset yleiseen tieverkkoon ja sen liikenteeseen eivät muodostune merkittäviksi. Pääsääntöisesti ne lienevät positiivisia. Pirstaloituneiden tilojen vähenemisen ja maa- ja metsätaloustoiminnan keskittymisen aikaisempaa yhtenäisemmille alueille voidaan olettaa vähentävän liikkumisen tarvetta ja sitä kautta tuovan yhteiskunnan sekä elinkeinotoiminnan kustannuksiin säästöä. Pelkästään uusjaosta heijastuvat liikenteelliset muutokset lienevät yleisellä tieverkolla marginaalisia.

Ei Uusjakoa Hailuotoon -yhdistys

Sosiaaliset vaikutukset

Arviointiselostuksessa on selvästi käynyt ilmi uusjaon haitalliset vaikutukset ihmisten välisiin suhteisiin sekä lisääntynyt pelko ja ahdistus asukkaiden keskuudessa. Pelkästään sosiaaliset haittavaikutukset ovat riittävän vakavia kieltämään uusjaon toteutuksen saarella.

Taloudelliset vaikutukset

Arviointiselostuksessa otetaan hyvin varautunut kanta uusjaon maataloudelle tuomaan hyötyyn ja viitataan EU:n maatalouspolitiikkaan, joten arviointitaulukoissa käytetyt myönteiset ruudut taloudellisten vaikutusten osalta ovat ristiriitaisia tekstissä esiintyviin tuloksiin ja tietoihin. Vuoden 1995 tarveselvityksen tiedot ovat vanhentuneet, joten niiden käyttäminen taloudellisten vaikutusten pohjana on perusteetonta. Taloudelliset vaikutukset

on käsitelty liian ylimalkaisesti, vaikka koko uusjaon lähtökohtana on oltava taloudellinen hyöty. Vain 26 henkilöä 171:stä vastanneesta katsoi hankkeesta olevan taloudellista hyötyä kun taas 87 katsoi olevan haittaa.

Kulttuurimaisema

Arviointiselostuksessa turvattaisiin kulttuurimaisema rajaamalla keskeinen kyläalue pois uusjaosta. Hailuodon jokainen osa on kuitenkin tärkeä, kulttuurimaisema ei ole ihmisiä tärkeämpi, sillä se on riippuvainen ihmisistä ja ihmisiä varten.

Luonnonympäristö

Suojelualueelle rakennettavat ryppäät sekä ryppäistä johtuva teiden lisärakentaminen ovat kyseenalaisia luonnonympäristön säilyttämisen kannalta. Maatalouden päästöt mereen lisääntyvät. Uusjaolla on arviointiselostuksenkin mukaan vain haittavaikutuksia luonnonympäristöön, mikä näkyy myös arviointitaulukossa.

Yhdistys esittää, että uusjaon suorittaminen keskeytetään, koska siitä aiheutuu korvaamattomat sosiaaliset haittavaikutukset, se vaarantaa kulttuuriympäristön ja on taloudellisesti raskas maanomistajille sekä kannattamaton yhteiskunnalle. Lisäksi uusjako aiheuttaa pysyviä haittoja luontoon. Haittojen torjuntatoimet ovat tehottomia.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri

Tammikuussa 1996, kun uusjaon toimitusmiehet tekivät päätöksen uusjaon edellytyksistä ja laajuudesta, oli olemassa hanke. Ympäristöministeriö päätti Hailuodon uusjaon ympäristövaikutusten arviointimenettelyn toteuttamisesta 30.9.1996. Kysymys siitä, miksi ympäristövaikutusten arviointimenettelyä ei käynnistetty heti, vaan jäi odottamaan hankkeen lainvoimaista päätöstä, jää vastausta vaille. Menettely poikkeaa ympäristövaikutusten arviointimenettelylain normaalista käytännöstä.

Päätös uusjaosta on tehty puhtaasti teoreettisen kustannus-hyöty -laskelman perusteella ilman tietoja ympäristövaikutuksista. Jälkijättöinen menettely vähentää arviointiselostuksen merkittävyyttä. Sen tehtäväksi jää arvioida uusjakotoimituksen haitallisia vaikutuksia lieventäviä toimia.

Maanjaon historiallinen arvo on jätetty selvittämättä lukuisista esityksistä huolimatta. Tätä ei ole perusteltu lainkaan. Vanha maanjako on koettu arvoksi sinänsä. Arvoristiriidat selittävät suurelta osin uusjaon vastustamista.

Omalla kustannuksella tehtävä tilusjärjestely ei selostuksen mukaan kiinnosta, jolloin tilusjärjestelytarve ei vaikuta polttavalta. Uusjakoa vastustetaan myös siksi, että joutuu maksamaan sellaisesta, jota ei arvosta eikä kannata.

Ympäristötaloudellisen tarkastelun puute heikentää oleellisesti yva-selostuksen painavuutta. Kun hyöty sitoutuu voimakkaaseen ympäristön muokkaamiseen, jonka kustannuksista lain mukaan suurelta osin vastaa yhteiskunta ja kun uusjakoon liittyvät maanmuokkaukset ovat luonteeltaan sellaisia, joita ei muun lainsäädännön mukaan enää yhteiskunnan varoin rahoiteta, uusjaon uskottavuus olisi edellyttänyt taloudellisen tarkastelun näkökulman laajentamista.

Vaihtoehtoja on monipuolistettu arviointiohjelman jälkeen. Vahvojen etukäteispäätösten takia 0- ja 0+ -vaihtoehtojen tarkastelu on kuitenkin jäänyt pinnalliseksi ja muodolliseksi. 0-vaihtoehtodossa olisi tullut pohtia maaseututukien ja muun kuin tehomaatalouden mahdollisuuksia säilyttää Hailuodon maataloustyöpaikat ja avoin viljelymaisema.

Olisi voinut pohtia myös kiinteistönmuodostamislain uudistamisen tarvetta, jotta muukin kuin uusjako olisi mahdollinen ja toimiva malli maanjako-ongelmien ratkaisemiseksi.

Varsinaiset uusjakovaihtoehdot ovat ympäristövaikutuksiltaan lähes samankaltaisia. Uusjaon ympäristövaikutukset ovat arvioitavissa vasta tarkemmista hankesuunnitelmista. Metsäalueet ovat osa uusjakoa ja niiden muokkaukseen voidaan ohjata uusjaon varjolla valtion varoja, vaikka kiinteistönmuodostamislain mukaisia tilusjärjestelyjä ei tehtäisikään. Epäselväksi jää, onko ojitus- ja teidenrakennussuunnitelmien maksamiseen ja toteuttamiseen osallistuminen myös vapaaehtoista.

Laajojen alueiden uudis- ja kunnostusojitusten vaikutukset eri vuodenaikoina on jäänyt arvioimatta. Uusjaon aiheuttamaa lisää ei analysoida. Ympäristövaikutusten arviointi pohjaa kirjalliseen materiaaliin ja on yleisluonteista. Esim. peltoalueiden pienpiirteisyyttä ei ole inventoitu ja kuvattu. Seurannan osana tulisi tehdä riittävää pohjatyötä, jotta voidaan seurata ennen-jälkeen tilanteita ja lieventää vaikutuksia.

Uusjaon tuomaksi varmaksi hyödyksi lasketaan metsätieverkoston tihentäminen kuvaamatta nykytilannetta tarkemmin. Uusjaon hyödyiksi lasketaan välimatkojen lyheneminen, vaikka tiettomien taipaleiden pituus ei olisi tähänkään asti ollut ongelma Hailuodossa. Kun kokonaistarkastelu puuttuu, on uskaliaasta ja tarkoitushakuista väittää, että lisämaan uhraaminen tieurien alle suojelee jäkäläkankaita tai tuo ylipäänsä taloudellista hyötyä.

Esitetyt vaikutusten arvioimistaulukot ovat hyvin tulkinnanvaraisia. Esimerkkejä: miksi vain vaihtoehdolla 5 on kielteisiä vaikutuksia Natura 2000 -alueisiin tai muihin suojelualueisiin, kun jokaisen uusjakovaihtoehdon ojitus- ja tiestösuunnitelmat ovat lähes samoja ja vielä tarkentumattomia. Väitettä uusjaon positiivisesta vaikutuksesta matkailuun ei ole selvitetty., kuten ei muidenkaan elinkeinojen kehitystä. Samoin arviot uusjaon myönteisestä vaikutuksesta muihin palveluihin on arvailua.

Näkemyserot uusjaon välttämättömyydestä ja oikeutuksesta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä huolimatta säilyvät ennallaan. Menettely ei tuo lisätietoa millekään osapuolelle.

Kiinteistönmuodostamislaki käy ylitse kaiken muun suomalaisen lainsäädännön. Vääryydeksi koettuun menettelyyn tarjotaan lääkkeeksi seurantaryhmän perustamista. Se onkin ilmeisen välttämätöntä.

YVA-menettely uusjaosta tehdyn päätöksen jälkeisenä prosessina ei ole ollut toimiva. Uusjaon toteutumisen dokumentointia ja tulosten analysointia on käytettävä hyväksi ilmeisen tarpeellisessa kiinteistönmuodostamislain uudistamisessa.

Hailuodon luonnonsuojeluyhdistys

Yhdistyksellä ei ole mitään sitä vastaan, vaikka vaihtoehto 1 (0) toteutettaisiin. Vaihtoehto 2 (0+) on mielestämme mahdollinen. Tämä on kuitenkin jäänyt selvittämättä. Vaihtoehto 3:een sisältyvät ojitukset ja uudet metsäautotiet pilaavat Hailuodon kansallismaiseman. Ojitukset lisäävät rantavesien ravinnekuormaa ja rehevöittävät ranta-alueen ja meren. Metsäautotiet rikkovat luonnonmaiseman ja aiheuttavat turhaa liikennettä. Nämä näkemykset koskevat myös vaihtoehtoja 4 ja 5.

Vaihtoehto 4: kylämaisema on Hailuodon kulttuurimaiseman tärkein osa ja samalla kansallismaiseman ydin: siihen ei saa koskea. Vaihtoehto 5: pohjoisrannan läheisyyteen suunniteltu metsäautotie tuhoaisi alueen rauhallisen perusluonteen. Vastustamme

perusparannuksia, luontoa ei voi perusparantaa.

Maatalouden tarkastelu olisi pitänyt ulottaa ainakin vuoteen 2020 ja rakentaa malli tulevaisuuden Hailuodosta, jossa pitäisi painottaa viihtyvyyttä, maiseman harmoniaa niin kuin vain kansallismaisemalta voi odottaa ja luonnon erityistä huomiointia. Hailuodon mahdollisuuksina näemme puhtaat rannat ja kalavedet, viihtyisän kylämaiseman sekä monipuolisen elinkeino- ja kulttuurielämän.

Yli 400 henkilön adressi

Allekirjoittaneet vetoavat 0-vaihtoehdon puolesta (arviointiselostuksessa vaihtoehto 1). Uusjako aiheuttaa rajuja sosiaalisia haittavaikutuksia asukkaille sekä isoja ja tarpeettomia taloudellisia kustannuksia yksityisille maanomistajille, uusjako pilaa myös kulttuurimaisemaa ja vahingoittaa luontoa.

Paavo Junttila

Selostus on ansiokkaasti kartoittanut lähtötilanteen. Tutkittavina olleet viisi vaihtoehtoa ovat riittävän hyvin määriteltyjä ja siinä määrin erilaisia, että niiden toteutukseen liittyvät vaikutukset ovat arvioitavissa.

Taloudellisten vaikutusten arviointi on jäänyt liian pintapuoliseksi. Vaihtoehtoihin 3-5 sisältyy mahdollisuus teettää hyvinkin mittavia perusparannustöitä, niin pelto- kuin metsäalueillakin. Uusjaon yhteydessä toteutettuina näihin on saatavissa maksimaalinen ja ainutkertainen yhteiskunnallinen tukirahoitus. Perusparannustoimilla tuotot lisääntyvät ja saavutetaan kustannussäästöjä. Varsin merkittävä on se taloudellinen piristysruiske, joka näiden hankkeiden käytännön toteutukseen liittyy. Uusjaolla on siten myönteinen taloudellinen ja työllistävä vaikutus koko yhteisöön lähivuosina.

Vähälle huomiolle ovat jääneet monet keskeisen kyläalueen nykyiset ongelmat. Uusjaon yhteydessä monilla yksityisillä maanomistajilla on mahdollisuus järjestellä kuntoon esim. tontin pieneen kokoon ja hankalaan muotoon, tieoikeuksiin ja rakennusten sijaintiin liittyvät asiat. Kunnalla on mahdollisuus järkeistää maanomistustaan, ja varautua tuleviin yhdyskuntarakentamisen tarpeisiin.

Puutteet eivät ole vakavia, sillä tarkemmin niihin paneutumalla olisi vain vahvistunut YVA-selvityksen johtopäätös siitä, että vaihtoehto 4 on esillä olleista toimintamalleista paras.

Helge E Wigren

Arviointiselostus on melko hyvä. Vaihtoehto 3:een tulisi lisätä ne muutamat tapaukset, joissa naapurikiinteistöjen alueella olevat rakennukset voidaan maanomistajan toivomuksesta ja pienimuotoisten tilusjärjestelyjen avulla saattaa omistajansa kiinteistön rajojen sisäpuolelle, ellei siitä ole vahinkoa kulttuurihistorialliselle ympäristölle. Samoin tulisi menetellä tapauksissa, joissa kulku naapurikiinteistöön tapahtuu toisen kiinteistön piha-alueen kautta.

Näillä lisäyksillä voitaisiin ihmisiä kannustaa valitsemaan vaihtoehto 3, joka on uusjaoista lievin.

Kannanotossa esitetään eriäviä näkemyksiä johtopäätösten vaikutuskaavioon: vaihtoehto 3 ei voi olla yhtä kielteinen kuin vaihtoehto 4. Ve 3 muuttuu yllämainittujen lisäysten vuoksi pihapiirin kohdalta myönteiseksi. Koska kyläalueella metsäsaarekkeet jäävät koskemattomiksi on niiden merkitys myös myönteinen. Ve:t 4 ja 5 eivät voi olla matkailun

Maanmittaustoimisto on vanhanaikainen laitos. Jos uusjako tehdään niiden tilojen hyväksi, jotka elävät nyt maanviljelyksellä, ei kukaan tiedä viljeleekö heidän lapsensa ja lastenlapsensa vielä maata. 0-vaihtoehto olisi mielestäni paras. Hailuoto ei tulevaisuudessa elä maanviljelyksellä. Suuren asutuskeskuksen lähietäisyydellä Hailuodolla olisi hyvät edellytykset tulevaisuudessa, jos nyt ei lyhytnäköisesti tuhottaisi sitä mitä täällä on.

Hailuotoon ei tarvita enää yhtään uutta ojaa, entisiäkin voitaisiin laittaa jonkin verran tukkoon.

Aika on muuttunut täysin, tilanne oli täysin erilainen vuonna 1961, jolloin panin alulle uusjaon tutkimisen Hailuodossa. 21.1.1962 Hailuodon kunnanvaltuusto perusti uusjakotoimikunnan, johon Väinö Järvelä määrättiin puheenjohtajaksi. Asia tutkittiin silloin, mutta kun se ei silloin lähtenyt käyntiin, niin olisi aivan käsittämätöntä, että se tehtäisiin nyt. Pitäisi varoa ärsyttämästä luotolaisia liikaa, asiasta on vanhoilta ajoilta huonoja kokemuksia.

Reino Leino, Erkki Leino

Uudet metsäautotiet eivät ole tarpeellisia. Ne tarvitsevat ojineen huomattavasti enemmän leveyttä kuin entiset. Pehmeitä kohtia voi sorastaa. Muuten vanha tiemalli on eroosion kannalta parempi. Metsäautot hakevat puunsa nykyisin mistä vain. Tilojen käyttökustannus on ollut ostajan tiedossa. Entiset kalastuskylät säilytettävä muistona, ryväsrakentamista ei tarvita. Salaojitus pilaa peltomaisemat. Uusjakouhka on luonut huonoa henkeä Hailuodossa. Ehdottomasti ei uusjaolle.

Ossi Suomela, Lauri Joensuu

Jotta uusjaolla saavutettaisiin sille asetetut tavoitteet on uusjakoa lähdeävä toteuttamaan vaihtoehdon 5 mukaisesti joitakin muutoksia tehden: salaojituksia ei pidä pääsääntöisesti tehdä aluekuivatusperiaatteella vaan lohkokohtaisesti. Pohjoisrannan metsäautotie tulee toteuttaa hyvin suunnitellen ja asiaan huolellisesti paneutuen. Liikenteen siirtyessä pääosin rakennetulle metsäautotielle muu maaston kuluminen vähenee ja luonto palautuu vuosikymmenien saatossa ennalleen. Uusjako tulee toteuttaa avoimesti tiedottaen ja yhteistyössä eri osapuolten kanssa.

Pohjois-Pohjanmaan museo

Eri vaihtoehdoissa on kiinnitetty huomiota perinteisen kyläalueen säilymiseen. Uusjakoa pitäisi kohdistaa mahdollisimman vähän rakennettuun kulttuurimaisemaan. Peltomaiseman perinteinen ilme avo-ojineen ja metsäsaarekkeineen olisi turvattava.

Nimetön maanomistaja Hailuodossa

Sosiaalisten vaikutusten käsittelyssä arviointiselostuksessa ei ole ollenkaan otettu huomioon kaikkein rajuimpia kannanottoja, joita vastauksissa on esitetty. On valittu kultainen keskitie ja jätetty äärimmäiset kannanotot pois. Näin ollen selostus ei ole puolueeton. On lapsellista todeta, että haitallisia sosiaalisia vaikutuksia voidaan minimoida kuulemalla ja keskustelemalla. Jos minun perintömaistani viedään neliömetriäkään, koskaan eivät hankkeen alullepanijat tule saamaan sitä anteeksi, vaikka kuinka keskusteltaisiin ja kuultaisiin. Ainoa asia, joka ahdistusta voisi lieventää, olisi tieto siitä, että koko hankkeesta luovutaan tai se toteutetaan vain siihen halukkaiden osalta.

Maan suhteen useimmilla ihmisillä on hyvin syviä tunteita, eikä niitä minkäänlaisiin syihin vetoamalla voida muuttaa. Vihan tunteiden perimmäinen syy on se, että hanke koetaan epäoikeudenmukaiseksi sen vuoksi, että valtavan suuri enemmistö maanomistajista vastustaa uusjakoa. Koetaan, että kourallinen luotolaisia on hamuamassa itselleen epäoikeutettua hyötyä. Huolestuttavaa on arviointiselostuksen toteamus, että asiaan ei uskalleta julkisesti ottaa kielteistä kantaa, koska pelätään että voisi sanomisten takia joutua jaossa huonoon asemaan. Tämän vuoksi minäkin lähetän tämän palautteen nimettömänä.

Aira ja Asko Sorto

Arviointi on jäänyt pintapuoliseksi ja selvitys sisältää asioita, jotka jo muutenkin ovat erittäin hyvin tiedossa. Työn aikana on tehty yksi maastokäynti, mikä on vähän. Tulosten taulukkomuotoinen esitystapa on harhaanjohtava. Taulukot tulisi esittää lukuarvoina. Hämmennystä lisäsi se, että yhden ruudun väriä vaihdettiin selostustilaisuudessa sen jälkeen, kun tulos oli kyseenalaistettu. Esitetyt taloudelliset hyödyt ovat osin teennäisiä ja kohdentuvat vain harvoille. Taloudellisten vaikutusten arviointitunnuslukujen puute ihmetyttää.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa vain 15 % vastanneista uskoi olevan itselleen hyötyä uusjaosta, puolet uskoi hankkeesta olevan heille taloudellista haittaa. Uusjaon vastustajien määrä, joka tiettävästi on n. 80 % saarelaisista, jää täysin huomiotta.

Selvitystyön tekijät ovat syystä todenneet: "vahingollisten vaikutusten välttäminen edellyttää jatkossa alueiden luontoarvojen tarkempaa kartoittamista perusparannuksiin liittyvää hankesuunnitelmaa laadittaessa. Jokaista suojelu- tai muuta arvokasta aluetta tulee tarkastella erillisenä kokonaisuutena". Selvityksessä jäivät vastausta vaille mm. seuraavat kysymykset: kuka perusparannuksen suunnittelee? Kontrolloidaanko perusparannuksiin liittyviä toimia ja missä vaiheessa? Selvitystyössä perusparannusten taloudellinen hyöty arvioidaan pelkästään myönteiseksi, mutta ilman selventävää kustannuslaskelmaa.

Huolimatta pintapuolisuudesta YVA-selvityksestä käy melko selkeästi ilmi se, että uusjakoa on Hailuodossa erittäin vaikea toteuttaa aiheuttamatta haavoittuvalla saarella palautumattomia ja merkittäviä negatiivisia vaikutuksia.

Sisko Heikkinen

Selostuksen mukaan 30 % lomakkeen palauttaneista oli kiinnostunut maapankista, jos valtio osallistuu kustannuksiin. Tältä pohjalta ko. vaihtoehtoa olisi tullut tarkastella paljon laajemmin kuin nyt on tehty, sehän on itse asiassa jätetty kokonaan tekemättä.

Monet aktiiviviljelijät, jotka ovat uusjaon hakijoina, ovat myös suurimpia vuokraviljelijöitä ja puolestaan vuokralle antajat ovat enimmäkseen jaon vastustajia. Näin ollen jaosta aiheutuva katkeruus tulee osaltaan kohdistumaan myös jaon hakijoihin. Kysymys on siis siitä, mikä merkitys taloudellisesti on vuokralla olevalla viljelysmaalla Hailuodossa.

Mikäli uusjako tehdään, olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten ihmisten keskinäiset välit saadaan pysymään hyvinä.

2 aikuista, loma-asukasperhe, jolla kiinteistö Hailuodossa

Eivät kannata uusjakoa. Jako saa aikaan ikuisia riitoja. Isiltä saatu perinne säilyy, kun ne pysyvät suvulta suvulle. Luonto säilyy, kun ei suuria ojia kaiveta, eikä metsiin tehdä uusia linjoja.

7 allekirjoittajaa

Sosiaalisten vaikutusten arvioimiseksi laadittu kysely oli liian vaikeaselkoinen, jolloin vastaajien määrä jäi liian vähäiseksi. Liian harvojen ihmisten etuja ajava hanke aiheuttaa toteutuessaan liian paljon negatiivisia sivuvaikutuksia. Sosiaalisesti epävihiytyisä ympäristö saa aikaan myös taloudellisia menetyksiä.

Hyödyt on arvioitu tehomaaatalouden ehdoilla. Taloudelliset hyödyt on arvioitu aikana, jonka jälkeen maaatalouden toimintaympäristö on oleellisesti muuttunut mm. EU:iin liittymisen myötä. Kustannuksia arvioitaessa on jätetty huomioimatta uusjakohankkeen

aiheuttamat sosiaaliset ja henkiset rasitteet. Yhdymme toimikunnan loppuraporttiin jätettyyn erivävään mielipiteeseen, jonka mukaan raportti ei anna riittäviä perusteluja uusjaon kannattavuuden tai kannattamattomuuden arvioimiseksi.

Hailuodon uusjakohanke perustuu virheelliseen ja tarkoitushakuiseen tarvearviointiin ja voi toteutuessaan johtaa huomattavaan kunnallistaloudellisiin menetyksiin sekä pitkäaikaisiin sosiaalisiin ristiriitoihin.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Yhteysviranomaisen näkemykset arviointiselostukseen

Yhteysviranomainen antoi lausuntonsa hankkeen arviointiohjelmasta 8.7.1998. Jäljempänä tuodaan esiin joitakin seikkoja, miten lausunto on otettu huomioon ympäristövaikutuksia arvioitaessa ja arviointiselostusta laadittaessa. Yhteysviranomainen toteaa arviointiselostuksesta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (n:o 468/10.6.1994) 12 §:n tarkoittamana lausuntonaan seuraavaa.

Arviointiselostus kattaa kohtuudella säännösten siltä edellyttämät seikat (asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 11 §). Selvityksistä löytyy joitakin puutteita, jotka heijastuvat arviointiselostuksesta saatavaan kokonaisnäkemyskseen. Puutteiden keskeisimpänä selityksenä lienee se, että uusjaon ympäristövaikutusten arviointi on hankkeena suunnitelman ja hankkeen välimuoto, jolloin hanke ei ole mielletävissä yhtä konkreettisella tasolla kuin ns. hankeyvät yleensä ovat. Seuraavassa tuodaan esiin yhteysviranomaisen näkemykset arviointiselostukseen edellä mainitun lainkohdan osoittamassa järjestyksessä.

Hanke ja sen toteuttamisvaihtoehdot

Arviointiohjelmasta saatujen lausuntojen ja yhteysviranomaisen lausunnon sekä seurantaryhmässä käydyn keskustelun perusteella vaihtoehtojen määrää lisättiin viiteen. Toteuttamisvaihtoehtoja voidaan katsoa olevan riittävästi ja mukana on 0-vaihtoehto. Vaihtoehdot kuvataan selkeästi. Hankkeen toteuttamisen edellyttämät suunnitelmat, luvat ja päätökset

Arviointiselostuksessa on esitetty uusjakohankkeen taustaa riittävän seikkaperäisesti. Samaan tapaan olisi ollut eduksi kuvata uusjaon etenemisprosessi eli miten tilusjärjestelyjen suunnittelu ja uusjaon perusparannushankkeet kuten teiden ja ojitusten suunnittelu lähtee käyntiin ja etenee sekä millä tavalla ympäristövaikutuksia arvioidaan näiden yhteydessä.

Tiedot ympäristövaikutuksia koskevista laadituista selvityksistä

Ympäristövaikutusten arvioinnissa on käytetty hyödyksi runsasta Hailuodosta olemassa olevaa kirjallisuutta. Tiedot on koottu yleisellä tasolla ja ne tuodaan esiin riittävän ymmärrettävästi ja havainnollisesti. Maastokäyntejä oli vain yksi, jolloin alueeseen tutustuttiin yleisluonteisesti. Käyntien määrää voidaan pitää varsin alhaisena. Uusjakohankkeen arviointimenettelyn luonteesta johtuen - arvioinnin ollessa ns. hankeyvän ja ns. strategisen yvan välimuoto - niukkaa omakohtaista alueeseen tutustumista ei kuitenkaan voida pitää esteenä arviointimenettelyn onnistumiselle. Tekstiin olisi paikoin kuitenkin kaivannut enemmän konkreettisempaa alueen tuntemusta ja paikallisiväriä.

Vaikutusalueen rajaus

Vaikutusalue on puheena olevassa hankkeessa verraten selkeästi rajattavissa ja

arviointimenettelyn yhteydessä on tarkasteltu riittävästi sitä vaikutusalueita, jota hanke koskee.

Selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen suhteesta maankäyttösuunnitelmiin sekä hankkeen kannalta olennaisiin luonnonvarojen käyttöä ja ympäristönsuojelua koskeviin suunnitelmiin ja ohjelmiin

Hailuotoa koskevat maankäyttösuunnitelmat kuvataan arviointiselostuksessa riittävästi. Hailuodossa on poikkeuksellisen paljon eri valtakunnallisissa suojeluohjelmissa olevia kohteita ja alueelta tunnetaan lukuisia uhanalaisten lajien esiintymiä. Nämä on arviointiselostuksessa tiedostettu ja tuotu esille. Maisema- ja kulttuuriympäristön suojelutavoitteet kerrotaan riittävällä tavalla.

Arviointiselostuksen arvoa olisi syventänyt 1960-luvun alkupuolella läpikäydyn uusjaon harkinnan tarkastelu. Olisi mielenkiintoista tietää, millä tavalla uusjaon hyödyn harkinta erosi nykyisestä 1990-luvun uusjaon hyödyllisyyden arvioinnista.

Hankkeen keskeiset ominaisuudet ja tekniset ratkaisut, kuvaus toiminnasta

Hankkeen keskeiset ominaisuudet, tekniset ratkaisut ja toiminnan kuvaus kerrotaan arviointiselostuksessa yleispiirteisesti. Kuvauksen voidaan katsoa olevan riittävä tässä vaiheessa, jolloin uusjaon yksityiskohtia ei vielä tarkemmin tiedetä.

Arvioinnissa käytetty keskeinen aineisto sekä arvioinnissa ja aineiston hankinnassa käytetyt menetelmät ja niihin sisältyvät oletukset

Arvioinnissa käytetty aineisto ja käytetyt menetelmät kuvataan riittävällä tavalla ja ymmärrettävästi.

Selvitys ympäristöstä sekä arvio hankkeen ja sen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista, käytettyjen tietojen mahdollisista puutteista ja keskeisistä epävarmuustekijöistä

Tulevaisuusskenaariot ovat havainnollistava keino visioida tulevaa ja arvioida eri muuttujien käyttäytymistä tulevaisuudessa. Yhteysviranomaisen pitää valittuja skenaarioita onnistuneina ja kukin on omalla tavallaan realistinen. Esiin nostetaan erityisesti maanviljelyn kannattavuuskysymys tulevaisuuden Suomessa ja Euroopassa, mihin uusjaon mukaisilla tilusjärjestelyillä ei voida vaikuttaa. Olisi ollut eduksi tarkastella tulevaisuusskenaarioita myös vaikutusarvioinnin yhteydessä. Nyt tarkastelu on jäänyt osin irralliseksi kokonaisuudeksi.

Vaikutukset luonnonympäristöön

Hailuodon monimuotoinen ja säilyttämisen arvoinen luonto tuodaan arviointiselostuksessa esille. Vaikutustarkastelu keskittyy ojituksiin ja metsäautoteihin, mitkä ovatkin uusjakohankkeen keskeiset perusparannushankkeet. Tarkastelu ei pureudu yksityiskohtiin, eikä kuvauksesta ole juurikaan paikallista luonnon monimuotoisuutta tuntevaa otetta. Yleispiirteinen tarkastelu voidaan katsoa riittäväksi, kun kyseessä on strategistyypinen arviointi uusjaon vaikutuksista.

Selostuksessa tuodaan aivan oikein esiin, että vahingollisten vaikutusten välttäminen edellyttää jatkossa alueiden luontoarvojen tarkempaa kartoittamista perusparannuksiin liittyviä hankesuunnitelmia laadittaessa. Yhteysviranomaisen suhtautuu varsin epäilevästi arvioituihin metsäautoteiden myönteisiksi esitettyihin vaikutuksiin liikkumisen kanavoimiseksi kulutusherkillä alueilla pelkästään teille. Metsäautotiet todennäköisesti

lisäävät liikkumista metsäalueilla ja vanhoja ajopolkuja käytetään kuten tähänkin asti.

Vaikutukset kulttuurimaisemaan

Vaikutukset kulttuurimaisemaan kuvataan hyvin. Läpi tekstin saa myös viitteitä siitä, millä tavalla haitallisia vaikutuksia on mahdollista välttää. Uusjako tulisi joka tapauksessa jättämään jälkensä maisemakuvaan.

Taloudelliset vaikutukset

Tarkastelu perustuu perinteiseen kiinteistötaloustieteeseen ja arviointi on tehty kiinteistöarvioinnin menetelmin. Teksti on kauttaaltaan asiantuntevasti laadittu. Hyödyn arvioinnissa liikutaan uusjaon keskeisimmällä alueella, johon vaikuttavat tulevaisuusskenaariot. Kun tulevaisuus on epävarma ei hyödyistä ole täyttä varmuutta. Arviointiselostuksessa todetaankin, että maatalouden tuotantoedellytykset pitkällä aikavälillä ratkaisevat, muodostuuko uusjako peltoalueilla hukkainvestoinniksi. Tarkastelusta käy hyvin ilmi uusjaon valtiontuen osuus ja edullisuus pidentyneine maksuaikoinen. Tästä huolimatta arviointiin liittyvän kyselytutkimuksen mukaan uusjako koetaan Hailuodossa taloudellisesti raskaaksi: kyselyyn vastanneista vain 15 % katsoi uusjaosta olevan taloudellista hyötyä ja peräti 50 % katsoi hankkeesta aiheutuvan heille taloudellista haittaa.

Taloudellisten vaikutusten tarkastelussa todetaan, että suurin tarve metsäautoteiden rakentamiselle on saaren pohjoisosassa, josta puuttuu kokonaan kunnollinen kestävä runkotiestö. Yhteysviranomaisen toteaa kuitenkin, ettei vaihtoehdossa 5 esitetty rannan suuntainen metsäautotie edusta hyvää suunnittelukäytäntöä: tie sijoittuisi monien suojelukohteiden viereen ja sen rannanpuoleinen hyötyalue jäisi olemattomaksi. Rantojensuojeluohjelman tarkoituksena on säilyttää rannat rakentamattomina, jolloin olemassa oleville loma-asunnoille tietä ei ole tarkoituksenmukaista ympäristönäkökohdat huomioon ottaen linjata rannansuuntaisena. Ryväsrakentamista palvelee parhaiten kylältä suoraan ryväsalueelle tuleva kulkuyhteys. Pohjoisrannan tiellä ei ole myöskään merkitystä liikenteestä aiheutuvan eroosion vähentäjänä. Yhteysviranomaisen ei yhdy siihen arviointiselostuksen näkemykseen, että pohjoisrannan tie voi olla yhdyskuntarakenteen kannalta myönteisempi kuin erilliset pistotiet. Luonnonympäristön ja loma-asujien kannalta jatkuva läpikulku on haitallista. Saaren pohjoisosan metsätaloustoimien tarvitsemat yhteydet tulee turvata muulla tavalla kuin rakentamalla pohjoisrannan metsäautotie.

Arviointiselostuksessa todetaan uusjaon todennäköisesti lisäävän rakennusoikeuden käyttömahdollisuuksia ranta-alueilla. Yhteysviranomaisen toteaa, että rantayleiskaavassa on tarkoitus osoittaa rantojensuojelualueelta siirrettyä rakennusoikeutta ryväsrakentamisalueille. Ryväkset toteutuisivat uusjaolla. Uusjako ei kuitenkaan lisää rakennusoikeuden määrää, vain sen toteuttamismahdollisuuksia.

Sosiaaliset vaikutukset

Sosiaalisten vaikutusten arviointi on vuosien myötä korostunut ympäristövaikutusten arvioinnin yhteydessä. Hailuodon uusjaon yhteydessä sosiaalisten vaikutusten arvioinnin merkitys on varsin suuri. Yhteysviranomaisen toteaa, että arviointi on hyvin tehty. Teemahaastatteluja on tehty riittävästi ja kyselytutkimus oli kattava, vaikka vastausprosentti jäikin alhaiseksi.

Huolestuttavaa oli, että jotkut kokevat vuorovaikutuksen uhaksi sen vuoksi, että he katsovat voivansa joutua sanojensa takia epäedulliseen asemaan uusjaossa. Tuli ilmi, että asia on jopa niin arka, ettei siitä uskalleta puhua. Osallistavassa vuorovaikutteisessa arviointimenettelyssä tällaiset tuntemukset tulee voida torjua. Yhteysviranomaisen toteaa,

että tulevassa toiminnan suunnittelussa on ensiarvoisen tärkeää avoin tiedotus ja keskustelu ihmisten kanssa.

Arviointiselostuksessa käsitellään sosiaalisia vaikutuksia erikseen kyläalueella, pelloilla, metsissä ja rannoilla. Tarkastelusta on löydettävissä arvokkaita näkökohtia uusjaon käytännön toteutukselle.

Selvityksen mukaan innostus uusjaon etukäteiseen pohdintaan on selvästi vaimentunut ja tullut tältä osin tiensä päähän. Todetaan, että uutta sanottavaa syntyy vasta kun jotakin konkreettista asiassa tapahtuu. Parhaimmillaan tämä voidaan tulkita siten, että vuorovaikutusta on ollut riittävästi ja ihmiset ovat tässä vaiheessa tulleet kuulluiksi.

Selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta

Hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuutta pohditaan arviointiselostuksessa. Todetaan, ettei ole olemassa vain yhtä todennäköistä tulevaisuuskuvaa. Muutosten todetaan riippuvan erityisesti maatalouden kannattavuusnäkökymien yleisestä kehityksestä ja Oulun seudun vetovoimasta valtakunnallisena keskuksena. Todetaan, että ei ole ollut tässä yhteydessä mahdollista todistaa, että uusjako yksinään riittäisi käynnistämään Hailuodossa taloudellisen kasvukauden. Toisaalta uusjaon ei nähdä automaattisesti aiheuttavan merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Todetaan, että vaikutusten kannalta on ratkaisevaa, miten erityisesti perusparannukset suunnitellaan ja toteutetaan. Arviointiselostuksessa esitetään lisäksi näkökohtia eri vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta. Yhteysviranomainen katsoo, että tarkastelu on riittävä ja paikoin hedelmällinenkin. Vaihtoehtojen vertailu

Arviointiselostuksessa vertaillaan sanallisesti eri vaihtoehtoja suhteessa luonnonympäristöön ja kulttuurimaisemaan ja pohditaan taloudellisia vaikutuksia. Vertailu voidaan katsoa tarkastelultaan riittäväksi ja esitetyt näkemykset pääasiassa totuudenmukaisiksi. Lisäksi vaihtoehtoja vertaillaan taulukkomuodossa, jossa eri muuttujia ei ole painotettu vaikutuksen haitallisuuden tai myönteisyyden mukaan. Tavoitteena on vertailla eri vaihtoehtoja yleisellä tasolla ja havainnollistaa vaikutuksia. Yhteysviranomainen toteaa, että menetelmä on sinänsä käyttökelpoinen eri vaihtoehtojen vertailemiseksi keskenään ja havainnollistettaessa vaihtoehtojen vaikutuksia. Joissakin mielipiteissä tuodaan esille aiheellista kritiikkiä vertailutaulukoiden tiettyjä ratkaisuja kohtaan. Yhteysviranomainen toteaa, että taulukoita on tulkittava varovasti. Yhteysviranomainen katsoo, että ne antavat liian yksioikoisen kuvan tilanteesta; niissä ei ole otettu huomioon mm. erilaisia tulevaisuusskenaarioita.

Yhteysviranomainen näkee oudoiksi etenkin seuraavat vertailutaulukoiden arviot: vaihtoehto 1:ssä (=hankkeen toteuttamatta jättäminen) ei ole lainkaan myönteisiä vaikutuksia luonnonympäristöön. Taulukon mukaan taloudelliset vaikutukset nähdään vaihtoehtoissa 3, 4 ja 5 lähes yksinomaan myönteisiksi, vaikka tarkastelua ei ole kytketty tulevaisuusskenaarioihin. Yhteysviranomainen huomauttaa, että 0-skenaariota (maa- ja metsätalouden kannattavuus heikkenee) mukaisessa tilanteessa nämä näkemykset eivät toteutune. Pelkinä silmäilytaulukkoina vertailu antaa liian yksipuolisen kuvan vaihtoehtojen vaikutuksista. Yhteysviranomainen toteaa, että vaihtoehto 5 on vaikutuksiltaan kuitenkin haitallisin kuten arviointiselostuksessa todetaan.

Ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia

Arviointiselostuksessa tarkastellaan haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksia verraten yleisellä tasolla luonnonympäristöön, kulttuurimaisemaan sekä taloudellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin. Tarkasteluun olisi toivonut enemmän paikallistuntemusta ja -otetta. Puheena olevassa hanke- ja strategistyypin ympäristövaikutusten arviointimenettelyn välimaille sijoittuvassa vaikutusarviointinnissa tarkastelun voidaan kuitenkin katsoa olevan

riittävä. Arviointimenettelyn yhteydessä käydyt keskustelut mm. seurantaryhmässä täydentävät arviointiselostusta. Yhteysviranomaisen näkee vuorovaikutuksen YVA-menettelyn yhteydessä edesauttaneen haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksia, mikäli uusjako toteutetaan.

Ehdotus seurantaohjelmaksi

Arviointiselostuksessa todetaan, että uusjakoviranomainen on jättänyt toteutuneet uusjaot kautta aikojen esittelemättä ja tulokset arvioimatta. Mainitaan, että olisi hyödyllistä saada tietoa siitä, oliko hanke taloudellisesti kannattava, muodostuivatko kokonaishyödyt haittoja suuremmiksi ja vahingoittiko uusjako kylän yhteishenkeä.

Yhteysviranomaisen toteaa, että selostuksessa pohditaan seurannan tarvetta ja merkitystä riittävästi. Seurannan tulee olla kestoaltaan koko uusjakoprosessin kestävä ja riittävän monipuolista ja analyttistä. Tavanomainen hankkeisiin liittyvä viranomaisseuranta ei ole tässä yhteydessä riittävä. Laadittavissa hankesuunnitelmissa on kirjattava millä tavalla ympäristövaikutusten arviointi on otettu huomioon. Suunnittelussa vaaditaan myös tavanomaista avoimempaa ja osallistavampaa suunnittelukäytäntöä perinteisen lausuntopyyntömenettelyn lisäksi. Sosiaalisten vaikutusten arviointi on seurannassa keskeinen osa.

Yhteysviranomaisen toteaa, että seurannan tulisi antaa lisävaloa myös siihen, onko tarvetta uudistaa kiinteistönmuodostamislain uusjakohyödyn määrittämistapaa.

Yleistajuinen ja havainnollinen yhteenvedo

Arviointiselostuksen yhteenvedo on sopivan pituinen ja riittävän havainnollinen.

Johtopäätökset

Hailuodon uusjaon ympäristövaikutusten arviointia voidaan pitää ns. hankeyvän ja ns. suunnitelmayvän välimuotona, jolloin ympäristövaikutuksia ei voida arvioida yhtä konkreettisesti tasolla kuin ns. hankeyvissä yleensä.

Uusjaon hyödyllisyys riippuu siitä miten yhteiskunta kehittyy lähitulevaisuudessa. Siihen vaikuttaa erityisesti maatalouden kannattavuusnäkemien yleinen kehitys tulevaisuuden Suomessa ja Euroopassa. Arviointimenettelyssä ei tätä ole voitu ennustaa. Kun tulevaisuus on epävarma ei uusjaon hyödyistä ole täyttä varmuutta. *Epävarmuuden tulisi lisätä myös hankkeesta vastaavan valmiuksia ottaa huomioon uusjakoa kohtaan kohdistunutta kritiikkiä ja muutosehdotuksia.*

Se, että uusjako nähdään arviointiselostuksessa taloudellisilta vaikutuksiltaan lähes yksinomaan myönteiseksi, on edellä sanotun valossa totuus vain siinä tapauksessa, että nykymuotoisen maa- ja metsätalouden kannattavuusedellytykset säilyvät. Yhteysviranomaisen toteaa, että seurannan tulisi antaa lisävaloa mm. siihen, *onko tarvetta uudistaa kiinteistönmuodostamislain uusjakohyödyn määrittämistapaa.*

Mikäli uusjako toteutetaan, ympäristövaikutusten kannalta on ratkaisevaa, miten perusparannukset suunnitellaan ja toteutetaan. Vahingollisten vaikutusten välttäminen edellyttää jatkossa mm. *alueiden luontoarvojen tarkempaa kartoittamista* perusparannuksiin liittyviä hankesuunnitelmia laadittaessa. Pohjoisrannan suuntainen metsäautotie on yhteysviranomaisen käsityksen mukaan jo tässä vaiheessa tyrmättävissä aiemmin tässä lausunnossa mainituilla perusteilla.

Uusjaon yhteydessä perusparannushankkeille myönnettävä huomattava valtion tuki voi

johtaa siihen, että tuetaan sellaisia ympäristöhaittoja aiheuttavia toimintoja, joita ei muutoin ehkä tuen puuttuessa toteutettaisikaan. Nämä toiminnot tulisi jättää kokonaan toteuttamatta mahdollisen uusjaon yhteydessä.

Hankkeessa tulee ottaa käyttöön kaikki arviointiselostuksessa todetut haitallisten vaikutusten lieventämiskeinot. Mikäli jokin suunnitelma osoittautuu etupäässä haitalliseksi joko ympäristölle tai ihmisten elinoloille tai viihtyvyydelle, *tulee siitä voida luopua*. Vuorovaikutuksen keinoin on pyrittävä löytämään mahdollisimman suuri yhteisymmärrys. Päätösten aikaansaaminen vaatii useimmiten riittävästi aikaa niin, että edellä mainittu tavoite saavutetaan.

Mikäli uusjako toteutetaan, on välttämätöntä ottaa huomioon *haitallisten sosiaalisten vaikutusten lieventämisessä* uusjaon toteuttamistapa, tarkka vaikutusten kartoitus ja avoin tiedotus etukäteen, toteutusmuotojen ja -ehtojen tarkka määrittely sekä hyvä ja tasapuolinen uusjaon toteutus, jolloin ahdistus, uhkat ja ristiriidat minimoidaan.

Yhteysviranomainen katsoo, että käsitellyistä *vaihtoehtoista* nro 5 eli laajin uusjako on hylättävä. Mikäli uusjako toteutetaan, vaihtoehtoa 2 ei tule unohtaa, vaan uusjaossa on pyrittävä vapaaehtoisuuden ja joustavuuden tavoitteeseen. Mahdollinen kyläalueen uusjako on toteutettava erityisen hienovaraisesti ja pitäydyttävä vapaaehtoisuuden ja vuorovaikutteisen suunnittelun ja toteutuksen tiellä. Tarkastelluista vaihtoehtoista ei todennäköisesti mikään sovellu sellaisenaan uusjaon perustaksi, vaan mikäli uusjako toteutetaan on *vaihtoehtoja yhdisteltävä*. Tällöin on valittava *vähiten haitallisia vaikutuksia aiheuttavat ratkaisut*.

Yhteysviranomainen katsoo, että mikäli uusjako toteutetaan, tulee asettaa *pysyvä seurantaryhmä*, jolla on mahdollisuus ottaa kantaa suunnitteluun ja arvioida uusjaon toteutuksen vaikutuksia. Seurantaryhmään voisivat kuulua vastaavat tahot, jotka olivat mukana arviointimenettelyn aikana toimineessa seurantaryhmässä.

Yhteysviranomainen toteaa, että Hailuodon uusjakohankkeen *ympäristövaikutusten arviointi on joistakin puutteistaan huolimatta riittävä*. Tämä edellyttää kuitenkin todettujen puutteiden korjaamista jatkotyössä, mikäli uusjako etenee.

Lausunto nähtävillä

Yhteysviranomaisen lausunto on nähtävillä virka-aikana yhden kuukauden ajan seuraavissa paikoissa: Hailuodon kunnankirjasto ja kunnanvirasto sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus.

Yhteysviranomainen toimittaa hankkeesta vastaavalle jäljennökset arviointiselostuksesta jätetyistä lausunnoista ja mielipiteistä. Alkuperäiset lausunnot ja mielipiteet säilytetään Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa.

Ympäristökeskuksen johtaja Mauno Rönkkömäki

Ylitarkastaja Tuukka Pahtamaa

Maksu: 30 000 mk

Peruste: valtion maksuperustelaki (150/92) 8 § ja ympäristöministeriön päätös alueellisen ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista (240/95)

Valtion maksuperustelain 11 b §:n mukaan maksua koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Maksuvelvollinen, joka katsoo, että maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi sen sijaan vaatia siihen kirjallisesti oikaisua Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä.

TIEDOKSI

Hailuodon kunnanhallitus
Hailuodon kunta, ilmoitustaulun hoitaja
Hailuodon kunnankirjasto
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Pohjois-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus, kalatalouden vastuualue
Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus
Tielaitos, Oulun tiepiiri
Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto
Oulun kaupunki
Pohjois-Pohjanmaan museo
Suomen luonnonsuojeluliitto
Pohjois-Pohjanmaan piiri
Ympäristöministeriö
Suomen ympäristökeskus
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen osastot
Arviointimenettelyn seurantaryhmä
Alueelliset ympäristökeskukset
Hailuodon luonnonsuojeluyhdistys
Ei uusjakoa Hailuotoon yhdistys
MTK-Hailuoto
Sisko Heikkinen
Väinö Järvelä
Pirkko Lastikka
Helge E. Wigren
Paavo Junttila
Reino Leino
Erkki Leino
Aira ja Asko Sorto